

Остапйовський І.Є. Актуальність ідей В.О. Сухомлинського в процесі формування професійного іміджу майбутніх соціальних педагогів / І.Є. Остапйовський // Науковий вісник СНУ ім. Лесі Українки. Сер. Пед. наук. – 2014. - № 1 (278) – С. 184 - 188

УДК 37.014

І.Є. Остапйовський – кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки та педагогіки
вищої школи Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Актуальність ідей В.О. Сухомлинського в процесі формування професійного іміджу майбутніх соціальних педагогів

Роботу виконано на кафедрі соціальної педагогіки та педагогіки вищої школи СНУ ім. Лесі Українки

У статті розкрито актуальність проблеми формування професійного іміджу майбутніх соціальних педагогів. Дано визначення даного феномену. Здійснено аналіз поглядів В.О. Сухомлинського в контексті дослідження. Даний аналіз дозволив розкрити бачення Сухомлинського на важливість таких складових як зовнішність вихователя, вміння володіти і впливати на особистість словом, внутрішня відповідність образу професії у формуванні позитивного образу педагога в очах школярів, колег, громадськості.

Ключові слова: імідж, професійний імідж, соціальний педагог, В.О. Сухомлинський, образ педагога.

Постановка наукової проблеми та її значення. Термін «соціальна педагогіка» вперше було введено в науковий обіг відомим німецьким вченим Адольфом Дістервегом у 1850 році. В Україні соціальна педагогіка як наука та начальна дисципліна зародилися відносно недавно. Лише із 90 - тих років ХХ століття у вищих начальних закладах розпочали готувати фахівців за напрямом підготовки «соціальна педагогіка». В своїй діяльності соціальних педагог

реалізує різноманітні функції. Зокрема, охоронно-захисну, діагностично-прогностичну, організаційно-комунікативну, посередницьку, корекційно-реабілітаційну, соціально-педагогічну, соціально-терапевтичну, профілактичну та функцію фандрейзингу. Проте, за двадцять років функціонування інституту соціальних педагогів в українському суспільстві так і не сформувалося у масовій свідомості чіткого стереотипу про даного фахівця. Все це вимагає утвердження у суспільстві позитивного професійного іміджу соціального педагога.

Водночас, аналіз теоретичних джерел і сучасної практики формування професійного іміджу майбутніх соціальних педагогів дає підстави стверджувати, що існуючі напрацювання не відображають цілісно основні положення щодо змісту та технології формування професійного іміджу майбутніх соціальних педагогів. Зокрема, фундаментальні та прикладні дослідження де б систематично висвітлювалися концептуальні підходи до конструювання змісту, ефективних форми його реалізації не проводилися й усе ще є потребою педагогічної науки та практики. Потребою вітчизняної педагогічної науки та практики є теоретичне обґрунтування та науково-методичне розроблення основ формування професійного іміджу студіюючої молоді у вищих навчальних закладах, його діяльній спрямованості у нових соціокультурних умовах, концептуальних положень ефективної педагогічної моделі, її апробації та практичного впровадження.

Аналіз процесу формування професійного іміджу майбутніх соціальних педагогів у закладах вищої освіти України дає можливість виявити низку суперечностей між:

- новою компетентнісною парадигмою професійної підготовки фахівця та нерозробленістю теоретико-технологічних основ формування професійного іміджу студентів-соціальних педагогів вищих навчальних закладів;

- високими вимогами щодо професійної компетенції соціальних педагогів та недостатнім рівнем володіння студентами знаннями та вміннями формування привабливого професійного іміджу;

- зміною сутності формування іміджу фахівця в умовах інформаційного суспільства та не розробленістю навчально-методичного забезпечення на базі нових освітніх технологій;

- новими знаннями про перспективні напрями діяльності соціального педагога, розвитком технологій формування іміджу фахівця та традиційним змістом формування його підготовки;

- між існуючим досвідом формування професійного іміджу майбутніх соціальних педагогів і недостатнім його науковим опрацюванням, систематизацією та впровадженням у практику.

Аналіз останніх досліджень з цієї проблеми. Вивчення та аналіз наукових і методичних джерел засвідчує наявність досліджень, в яких розкрито різні аспекти формування професійного іміджу майбутніх фахівців. Важливими у контексті нашої статті є методологічні підходи до даного процесу, обґрунтовані в працях Р. Бернса, К. Роджерса, М. Снайдера, Е. Семпсона, Д. Фрейберга, С. Аминтаєва, М. Апраксина, О. Бекетова, Л. Жарикова, А. Калюжного, О. Петрова, Н. Тарасенка, В. Шепеля, В. Черепанова.

Низка сучасних наукових робіт присвячена висвітленню окремих аспектів формування професійного іміджу. Це, насамперед, дослідження іміджевих та самоактуалізуючих характеристик професійної діяльності педагога (С. Архипова, І. Ніколаєску, І. Остапйовський, И. Сергеев, З. Шевців), технологічні аспекти іміджу (П. Гуревич, О. Ковтунова, Т. Кузнецова, В. Маценко, Ю. Палеха), психологічні підходи до формування іміджу (А. Калюжний, І. Шишова), іміджу педагога як фактора збереження здоров'я суб'єктів навчального процесу (М. Варданян), іміджу як інструменту культурної гегемонії (К. Гаужієв), проблеми іміджу в управлінській діяльності (Л. Орбан-Лембрик, І. Остапйовський, Т. Чайка), теоретичних та практичних аспектів дослідження іміджу (Т. Хомуленко, Ю. Падарет, О. Скориніна).

Багато цінних думок та рекомендацій, спрямованих на утвердження професійного іміджу представників педагогічного цеху, можна почерпнути у творчій спадщині відомих українських педагогів. Найбільш повну та вичерпну відповідь вона знайшла у творчості Василя Олександровича Сухомлинського.

Однак, цілісне і системне дослідження теоретичних положень і практичних рекомендацій В.О. Сухомлинського, присвячене даній проблемі, у педагогічній літературі відсутнє.

Актуальність даної проблеми і її не розробленість обумовили вибір теми статті «Актуальність ідей В.О. Сухомлинського в процесі формування професійного іміджу майбутніх соціальних педагогів».

Метою статті є теоретичний аналіз, розкриття практичної спрямованості та актуальності ідей В.О. Сухомлинського в процесі формування професійного іміджу майбутніх соціальних педагогів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Аналіз творчого доробку Василя Олександровича Сухомлинського засвідчує, що у наукових статтях та книгах термін «імідж» він не використовував. Але це не означає, що дана проблема не була предметом його дослідження. Відомий вчений, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Національної академії педагогічних наук України Ольга Василівна Сухомлинська у своїй книзі «Школа Сухомлинського у Павлиші – погляд крізь призму часу» [4] зазначає, що за 22 роки керівництва загальноосвітньою десятирічкою Сухомлинський створив власний образ школи, її філософію. Розробляючи даний образ, Василь Олександрович сформував цінні рекомендації, спрямовані на формування іміджу педагога. Багато з яких, на нашу думку, можна творчо використати в процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Перш ніж перейти до аналізу ідей В.О.Сухомлинського, вважаємо за необхідне, з'ясувати сутність феномену «імідж» та «професійний імідж». Імідж трактують по-різному. Наприклад, що це є уявлення про людину, яке формується її зовнішнім виглядом, звичками, манерами говорити, менталітетом, вчинками тощо. Або образ, який формується цілеспрямовано і покликаний справити емоційно-психологічний вплив на когось з метою популяризації та реклами.

Існують різні типи іміджу. З позицій функціонального підходу виділяють дзеркальний, поточний, бажаний, корпоративний, множинний і професійний.

Професійний розглядають як такий, що детермінований професійними якостями.

Імідж професіонала, на думку Л. Мітіної, складне утворення, представлене наступними складовими компонентами: зовнішні (зовнішність, манери, мова, голос, міміка, хода тощо); внутрішні (інтелект, спосіб мислення, ідеї, інтереси, ерудиція тощо); процесуальні (форми спілкування, темперамент, професіоналізм, виразність, темп, традиції); образ (який виникає під час появи людини і залишається при її зникненні) [2].

Складовими компонентами професійного іміджу, за Шепелем, є зовнішній вигляд, використання вербальних і невербальних засобів спілкування та внутрішня відповідність образу професії – внутрішнє «Я» [9, с. 49-51].

Говорячи про імідж, А. Калюжний виділяє внутрішній та зовнішній його образи [1]. Внутрішній образ включає культуру вчителя, безпосередність, свободу, чарівність, емоційність, гру уяви, витонченість, зворотний шлях постановки та вирішення проблем, асоціативне бачення, несподівані яскраві ходи і сценарії уроку, внутрішній настрій на творчість, самовладання в умовах публічності та багато інших складових. Зовнішній образ об'єднує техніку гри, особливі форми вираження свого ставлення до матеріалу, передачу свого емоційного ставлення до дійсності, володіння умінням самопрезентації, виведення учнів на ігровий рівень, вмiла режисуру навчально-пізнавальної діяльності діяльності.

Розглядаючи проблему професійного іміджу майбутнього педагога, необхідно виділити три групи якостей, які мають бути притаманні його особистості [10]. Першу групу складають якості комунікативного характеру: комунікабельність, емпатія, рефлексивність, красномовність. До другої групи входять якості особистості які є результатом її освіти та виховання – моральні цінності, психічне здоров'я, володіння набором людинознавчих технологій. Третя група включає знання, пов'язані з життєвим і професійним досвідом особистості.

Керуючись власними напрацюваннями [3] та використовуючи розробки відомих вчених [1;2;9;10], професійний імідж майбутніх соціальних педагогів

розглядаємо як образ фахівця – професіонала, що сформувався у свідомості студентів, складовими якого є зовнішній вигляд, засоби спілкування і внутрішнє «Я».

Актуальними для формування професійного іміджу майбутніх фахівців є ідеї В.О. Сухомлинського. Зокрема, заслуговує на увагу думка вченого про цілісність особистості педагога. Вчений писав, що особа вихователя приваблює, захоплює, одухотворяє вихованців своєю цілісністю. Одним із невід'ємних атрибутів цілісної особистості є її зовнішній вигляд. Перше враження про людину складається за надзвичайно короткий час від 15 до 60 секунд. Сухомлинський важливе значення відводить зовнішності педагога. Він має бути скромним та витонченим. Його зовнішність має підкреслювати індивідуальні риси людини. Тому для вчителя зовнішня елегантність має відповідати внутрішньому благородству, а зовнішня скромність відповідати внутрішній гідності.

Важливим елементом, що забезпечує цілісність особистості педагога є володіння ним словом. У слові вчитель виявляє себе, свою культуру, свою моральність і своє ставлення до інших. Для вихователя, на думку Сухомлинського, воно є могутнім засобом впливу на душу вихованця. «... найтонший різець, здатний доторкнутися до найніжнішої рисочки людського характеру» [8, с. 167]. Аналогічно як музичний інструмент для музиканта, фарба для живописця, різець і мармур для скульптора.

Вміння користуватися словом, переконаний Сухомлинський, є великим мистецтвом. Ефективність та дієвість впливу слова у педагогічній системі В.О. Сухомлинського визначалося його чесністю, емоційною культурою вихователя, широтою змісту і різноманітністю цілей звертання педагога до вихованців [7, с. 322], а також мовною культурою вчителя [6, с. 462-464].

Окрім вміння володіння словом та зовнішнього вигляду, важливою складовою, що впливає на формування професійного іміджу є внутрішня відповідність образу професії. У В.О. Сухомлинського вона проявляється у педагогічній культурі педагога. Встановлено, що її компонентами є: гуманізм, професійна компетентність, безпосереднє звернення педагога до розуму і серця

вихованців, багатство методів вивчення дитини, педагогічний оптимізм, а також важливим чинником, що приваблює вихованців до педагога є: «гармонійна єдність ідеалів, принципів, переконань, поглядів, уподобань, смаків, симпатій і антипатій, морально-етичних засад у його словах та вчинках» [5, с. 592].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Важливою проблемою в умовах сьогодення є формування професійного іміджу майбутніх соціальних педагогів. Професійний імідж майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери розглядаємо як образ фахівця – професіонала, що сформувався у свідомості студентів, складовими якого є зовнішній вигляд, засоби спілкування і внутрішнє «Я». В процесі його формування актуальними є поради В.О. Сухомлинського про зовнішній вигляд педагога, його педагогічну культуру та мистецтво володіння словом. Подальшого дослідження потребують проблеми, пов'язані із генезою даного феномену у вітчизняній та зарубіжній педагогічній науці.

Література

1. Калюжный А.А. Психология формирования имиджа учителя / А.А. Калюжный. – М. : ВЛАДОС, 2004. – 222 с.
2. Митина Л. М. Психология профессионального развития учителя / Л. М. Митина. - Москва: Флинта, 1998. - 276 с.
3. Соціальна педагогіка: теорія, технологія та історія: навч.- метод.- посіб. для підгот. до держ. атест. студ. за освіт.- каліф. рівнем «бакалавр» / за ред. П.М. Гусака, І.Є. Остапйовського. – Луцьк : Вежа – Друк, 2013-324 с.
4. Сухомлинська О.В. Школа Сухомлинського у Павлиші – погляд крізь призму часу / О.В. Сухомлинська. – К.: Педагогічна думка, 2013.- 124 с.
5. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : [б. в.], 1976 – 1977. – Т. 1. – С. 403 – 640.

6. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором школи / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : [б. в.], 1976 – 1977. – Т. 4. – С. 393 – 625.

7. Сухомлинський В.О. Слово вчителя в моральному вихованні / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : [б. в.], 1976 – 1977. – Т. 5. – С. 321 – 330.

8. Сухомлинський В.О. Слово про слово / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори : в 5 т. – К. : [б. в.], 1976 – 1977. – Т. 5. – С. 160 – 167.

9. Шепель В.М. Имидж / В.М.Шепель // Воспитание школьников. – № 1. – 1997.– С. 40-44.

10. Шепель В.М. Имиджелогия: секреты личного обаяния / В.М. Шепель.- М.: ЛИНКА-ПРЕСС, 1977.- 168с.

Остапйовський І. Е. Актуальность идей В. А. Сухомлинского в процессе формирования профессионального имиджа будущих социальных педагогов. В статье раскрыта актуальность проблемы формирования профессионального имиджа будущих социальных педагогов. Дано определение этого феномена. Осуществлен анализ взглядов В. А. Сухомлинского в контексте исследования. Установлено, что важными составляющими в формировании привлекательного образа педагога в творческом наследстве Сухомлинского являются обладание словом и внешний вид воспитателя. Выяснено, что внутреннее соответствие образа профессии в В. А. Сухомлинского проявлялась в педагогической культуре учителя. Ее компонентами были: гуманизм, профессиональная компетентность, непосредственное обращение педагога к уму и сердцу воспитанников, богатство методов изучения ребенка, педагогический оптимизм, а также важным фактором, который привлекает воспитанников к педагогу есть гармоничное единство идеалов, принципов, убеждений, взглядов, предпочтений, вкусов, симпатий и антипатий, морально-этических принципов в его словах и поступках.

Ключевые слова: имидж, профессиональный имидж, социальный педагог, В. А. Сухомлинский, образ педагога.

Ostapovskiy I. Y. The actuality of V. A. Sukhomlynsky's ideas in the process of forming of professional image of future social teachers. The actuality of problem of professional image's forming of future social teachers is exposed in the article. Determination of this phenomenon is given. The analysis of V. A. Sukhomlynsky's views is carried out in the context of research. It was put that important constituent in forming of attractive appearance of teacher there are possessing a word and original appearance of educator in the creative inheritance of Sukhomlynsky. It is found out that internal accordance of appearance to the profession in V. A. Sukhomlynsky showed up in the pedagogical culture of teacher. Her components it were been: humanism, professional competence, direct address of teacher to the mind and heart of pupils, riches of methods of study of child, pedagogical optimism, and also by an important factor, that brings over pupils to the teacher there is harmonious unity of ideals, principles, persuasions, views, preferences, tastes, liking and antipathies, mental and ethical principles in his words and acts.

Key words: image, professional image, social teacher, V. A. Sukhomlynsky, appearance of teacher.